



האקדמיה ללשון העברית

THE ACADEMY OF THE HEBREW LANGUAGE

---

עגנון לשיטתו וילון לשיטתו: "טפח" / "י"טפתה" או "טפה"/"טפת

Author(s): ברכה דלמצקי-פישלר and Brakha Dalmatzky-Fischler

Source: *Lěšonénu: A Journal for the Study of the Hebrew Language and Cognate Subjects* / לשוננו: כתב-עת לחקר הלשון העברית והתחומים הסמוכים לה, אלול התשס"ה, Vol. 50, No. 7, (אלול התשס"ה), pp. 367-373

Published by: Academy of the Hebrew Language

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/24331453>

## REFERENCES

Linked references are available on JSTOR for this article:

[https://www.jstor.org/stable/24331453?seq=1&cid=pdf-reference#references\\_tab\\_contents](https://www.jstor.org/stable/24331453?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents)

You may need to log in to JSTOR to access the linked references.

---

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact [support@jstor.org](mailto:support@jstor.org).

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>



JSTOR

Academy of the Hebrew Language is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Lěšonénu: A Journal for the Study of the Hebrew Language and Cognate Subjects* / לשוננו: כתב-עת לחקר הלשון העברית והתחומים הסמוכים לה

**עגנון לשיטתו וילון לשיטתו: "טפח" ו"טפתה" או "טפה"/"טפת"**

מכתבי ילון לעגנון ראו אור בשנת תש"ס,<sup>1</sup> ובהם עיוני לשון ותשובות לשאלותיו של עגנון במהלך כתיבת סיפוריו. מקוצר היריעה ובשל אופייה של האכסניה לא נדפסו באותה מסגרת הערותיו של ילון לגופם של כתובים בסיפורי עגנון. ההערות האלה שנספחו לכמה ממכתבי ילון כרשימות נפרדות, ובהן עשרות הערות סדורות על פי מראי מקום, עתידות לראות אור בהזדמנות אחרת.<sup>2</sup>

שתיים מן ההערות הנספחות עניינן צורות הפועל טפח/טפה/טפתה/טפת. דעתו של ילון מנוסחת בהן במפורש אם כי אינה מחוורת לגמרי, ואילו על עמדתו של עגנון כלפי העניין וכלפי הערותיו של ילון אפשר ללמוד מהשוואת מהדורות. ואלה ההערות:

א. ההערה הראשונה נכתבה בשנת תרצ"ט וכוונה ל"אורח נטה ללון" שהתפרסם בהמשכים יומיים במשך אותה שנה בעיתון "הארץ". למשפט "רוחי טפח עלי ושכחתי" (המשך מס' 18, סוף טור א), הציע ילון: "טפה רוחי? טפח א"א [אי אפשר]!". ילון סבר אפוא שהצורה טפח היא שיבוש שחל בשל דמיון האותיות ה"א וחי"ת,<sup>3</sup> ואילו עגנון דבק בצורה טפח גם במהדורות המאוחרות, אבל הפך את סדר המילים על פי הערת ילון התואמת את הנמצא במקורות: "טפח רוחי ושכחתי" (מהדורת ת"ש, עמ' 58; תש"י, עמ' 58). גם בהמשך מס' 68, טור ד, כתב עגנון: "טפח עלי רוחי שהלכה כאבא", והפנייתו של ילון להערתו הראשונה לא הועילה. במהדורת תש"י הזיז עגנון את מקום מילת היחס: "טפח רוחי עלי" (מהדורת תש"י, עמ' 215).

עגנון נקט פועל טפח בעוד כמה מקומות, ולא זו ממנו גם במהדורות מאוחרות. בכמה מהן מלווה טפח בפועל נרדף: "טפח עליו רוחו והיה מתגאה" (תכריך של סיפורים, עמ' 215); "זחה דעתו עליו וטפח עליו רוחו" (אלו ואלו, עמ' 315); "לא

1. ב' דלמצקי-פישלר, "והאר את עיני בהערוחך היקרות", קובץ עגנון, ב, בעריכת א' ירון, ר' ויזר, ד' לאור ור' מירקין, ירושלים תש"ס, עמ' 225-290.
2. מיעוטן כבר ראה אור בכמה במות. ראה למשל ב' דלמצקי-פישלר, "עגנון, ילון וטור הלשון", ספר רפאל ניר: מחקרים בתקשורת, בבלשנות ובהוראת הלשון, בעריכת א' (רודריג) שורצולד, ש' בלום-קולקה וע' אולשטיין, ירושלים תש"ס, עמ' 144-165.
3. השווה דיונו בזוג השורשים קפ"ח-קפ"ה (פרקי לשון, ירושלים תשל"א, עמ' 204-205).

לשוננו סז (תשס"ה), עמ' 367-373

טפח עליו רוחו ולא נתגשא" (מעצמי אל עצמי, עמ' 142). במקום אחד מובא הפועל ההומוגרפי טפח על שתי משמעויותיו בהקשר אחד: "עד שטפח עליו רוחו וניחר גרונו.<sup>4</sup> טפח על עורותיו וכן על כרסו" (אלו ואלו, מהדורת תש"ב, עמ' יד; מהדורת תשי"ג, עמ' שיד).<sup>5</sup>

ב. לימים, לאחר שכתב עגנון בכרך "האש והעצים" (תשכ"ב): "לא טפתה רוחי עלי ולא באה שמץ גאוה<sup>6</sup> בלבי" (עמ' רא), זיכה אותו ילון בהערה שנייה: "טפתה. ידוע לשנינו שהעירוך על כך, אם אזכה בע"ה, אוכיח ששרשה של צורה זו 'טוף' ולא 'טפה' וצ"ל 'טפת רוחו'. מקביל ל'טוף' – 'צוף', שמשמעו צף ועלה". הערה זו כבר אין עניינה כתיב או נוסח (הפועל טפח כבר מחוץ לדין), אלא ניתוח דקדוקי, והיא אף מלמדת שילון זו מדעתו הראשונה, בין שסבר תחילה שצורת טפה היא צורת זכר של שורש טפ"ה, בין שסבר שהיא צורת נקבה של שורש טו"ף; שם גרס צורת טפה וכאן הוא גורס צורת טפת בסופית הנקבה הארכאית.<sup>7</sup> על דעתו של ילון מעידה גם תוספת בכתב ידו בשולי הערך "טוף" במילון בן־יהודה, בטופס שהיה בבעלותו והשמור עתה באקדמיה ללשון העברית. הכתוב רובו מחוק בקו מסולסל המקשה את הפענוח. וזה לשונו: "עי' טפח עי' ב"ר פא ב. נמצא במדה"ג [מדרש הגדול] וישלח 530 וטפת רוחי עלי (מקביל לזחת דעתי עלי 529)<sup>8</sup>

4. בעותק של "אלו ואלו" (תשכ"ב) שהיה ברשותו של חנוך ילון סומן בעיפרון מקום זה ועוד מקום אחד באותו עמוד ובו "טפח רוחי".
5. בעמוד זה משחק עגנון עוד פעמיים במילים בעלות עיצורים משותפים: "התחיל פושט עורותיו בשוק וקורא לפני הבריות. טפשי ישראל שאין מכירים בין נבלי שמים לנבלות בהמה כיון שראו דברים כתובים בדיו על גבי עור קיבלו אותם כאילו נאמרו מפי דוד". בעותק של "אלו ואלו" (תשכ"ב) שהיה ברשותו של דב סדן סומנו מקומות אלו בעיפרון. ראה גם להלן, דוגמה 4.
6. מינו של צירוף סמיכות שגרעינו שמץ עשוי להיקבע על פי הסומך, בדומה למספרים ולכמתים הרבה וכל (תמיד) ולכמתים רוב וחלק (לפעמים). השווה: "שמץ עצבות היתה בה" (על כפות המנועל, עמ' 473), "שמץ קנאה היתה בה" (עד הנה, עמ' 289), עם "שמץ חולשה לא היה בי" (סמוך ונראה, עמ' 167), "כבר נסתלק ממנה כל שמץ תרעומת" (שירה, עמ' 376). אי העקיבות בהתנהגות של הכמת שמץ מעידה על מתח בין שני מבנים: מבנה הסמיכות הרגיל מזה והקשר בין המספר והשם המכומת (הנספר) מזה.
7. לא מצאתי בדיוניו של ילון עדויות נוספות לצורה בתי"ו בגורה זו (בספריו "מבוא לניקוד המשנה" [ירושלים תשכ"ד] ו"פרקי לשון" [ירושלים תשל"א] מוזהה צורת הנסתרת בסופית תי"ו רק עם שורשים מגורת ל"י), אבל אולי ראה את התי"ו הזאת כצורך שאינו תלוי בגורה. ראה בהמשך, שם הוא מזכיר גם את "זחת דעתו" מגורת הכפולים. גם פליישר (להלן, הערה 15), עמ' 399, מסמיך את הצורה דצת (עו"י) לצורה המקראית הרצת (ל"י).
8. ילון מפנה למהדורת ש"י שכתר, קמברידג' תרס"ב (1902), שם באות המקבילות בסמיכות מקום: "זחת דעתו עליו ונתעלמו דברי תורה ממנו"; "וטפת רוחי עלי ונתעלמו דברי תורה ממני". זהה מתפרש על פי המקובל 'זחה', כפי שכותב גם ילון.

וזוהו גם הפרוש ביוצר.<sup>9</sup> גם נפתי מלשון התרוממות<sup>10</sup> (...)? וזה מקביל לחרוז הראשון קרצתי דצתי באומרים (עין היידנהיים) גם י"ש [ילקוט שמעוני] תתקסד טפתה רוחי".

צורות של נסתרת עבר בסיומת תי"ו בפעלים בגזרת עו"י מביא ייבין מחיבורים ארץ ישראליים (מדרש רבה ותלמוד ירושלמי):<sup>11</sup> שבת,<sup>12</sup> חלת, חסת, מלת, סכת, צפת (עמ' 180), ומאגר המילון ההיסטורי מוסיף מן הפיוט: "ועל הבית עפת אלה";<sup>13</sup> "דין רוח נדיבה עליהם נחת";<sup>14</sup> "דצת שלישיה".<sup>15</sup> ילקוט שמעוני<sup>16</sup> אכן היה אחד המקורות לצורה טפתה, כפי שמעיד פתק בכתב ידו של עגנון השמור בארכיונו שבמכון לכתבי יד בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי. תחת הכותרת "טפתה" כתוב בו: "טפתה רוחי עלי, ילקוט משלי, תקסד"<sup>17</sup> ועוד מראי מקומות.

הצורה טפתה (שורש טו"ף) היא אפוא תוצאה של עירוב גזרות עו"י-ל"י. צורות כיוצא באלה מגזרת עו"י הנוהגות כפועלי גזרת ל"י מצויות בספרות חז"ל ובפיוט, כגון קמתה (קו"ם), רצתה (רו"ץ), זלתה (זו"ל), חסתה (חו"ס),<sup>18</sup> וכן בלשון הרבנית, כגון "דבתחילה דנתה בטענה שמא הולד זכר ואח"כ תדון שמא הולד נקיבה" (שו"ת רבי עקיבא איגר, מט); "וכבר לנתה אצל בעלה" (שו"ת חתם סופר, ב, קצח); "ושמן

9. ילון מתכוון ליוצר לפסח "אור ישע מאושרים" של הפייטן שלמה הבבלי מן המאה העשירית: "קרצתי דצתי באמרים. טפתי נפתי במורים". מפרשי היוצר אינם תומכים בפירושו של ילון, ואפשר שגם ילון חזר בו מפירושו לפיוט, וזה פשר המחיקה שמחק את התוספת בכתב ידו. היידנהיים הנוכח בהמשך מפרש "טפתי נפתי, שניהם לשון נזילה ונופלים על הקטרת המור כדכתיב וידי נטפו מור (שיר ה' ו')". (מחזור היידנהיים ליום ראשון ושני של פסח, הנוכח תקצ"ט, עמ' 37). ראה גם פירושו של ע' פליישר: "טפתי: כמו 'נטפתי'" (פיוטי שלמה בן יהודה הבבלי, מהדורת ע' פליישר, ירושלים תשל"ג, עמ' 201), ושל י' פרנקל: "טפתי נטפתי, כלומר נסכתי נסך" (מחזור פסח לפי מנהגי בני אשכנז לכל ענפיהם, מהדורת י' פרנקל, ירושלים תשנ"ג, עמ' 67).

10. י' פרנקל (שם) מפרש נפתי: "לשון תנופה, כלומר נקרבותי קרבות".
11. י' ייבין, "חילופי גזרות בלשון חכמים ובלשון הפיוט", מחקרים בלשון ד (תש"ן), עמ' 180.
12. כבר במקרא (יח' מו, יז).
13. יהודה (ב), קרובות לשבתות הפורענות והנחמה, אל האבירים חרדת בהל נפלה, וסימנו: ו.1.9.
14. אלעזר הקליר, קדושתות לשבתות חנוכה, א... ושמונה בתולדות פורת איש; וסימנו: ו.4.0.
15. קדושתא ליום מתן תורה, אברות איומה נחפו בכסף; וסימנו: ה.33.0. ראה ע' פליישר, לקדמוניות הקדושתא, הספרות ב (תש"ל), עמ' 399.
16. למהדורות ילקוט שמעוני וגרסותיהן ראה מאמרו של מירקין על הציירוף "טפת רוחו", בכתובים.
17. ראה גם הערה 28 במאמרו של מירקין הנוכח בהערה הקודמת.
18. ראה הערה 11 לעיל.

שסכתה ליי" (שו"ת יהודה יעלה א, יורה דעה מה); "ולא נחתה רגע אחת" (ספר אור זרוע א, הלכות בשר בחלב, תעב).<sup>19</sup>

גם סופרי העת החדשה לא נמלטו מן העירוב. לדוגמה: "ומעשה בחולה אחד שהיה לו כאב עצום בזרועו, וסכתה אותו אשתו לעת ערב עם יין שרף על זרועו" (מנדל לפין<sup>20</sup>); "בין רוב העמים חלתה ראשית הרדיפות בעת התחלת מסעי הצלב" (נחום סוקולוב<sup>21</sup>). ומתריע עליו ורשבסקי במחברתו משנת תרנ"ג (א, עמ' 27),<sup>22</sup> והוא מונה: קצתה, רצתה (לשון ריצה), שרתה (לשון שיר), חלתה (לשון לידה), בנתה (לשון הבנה). בקונטרס "השפה" שהוציא גדוד מגני השפה בארץ ישראל בח' באייר תרפ"ז נדפס לוח שיבושי לשון הנושא את השם "הרחק משגיאות", ובו נכתב: "אל תאמר דנתה אמר דָּנָה" (עמ' טז).

צורות מגזרת עו"י הנוהגת כגזרת ל"י אפשר למצוא אצל עגנון בכמה פעלים. ילון העיר על מקצתם, ועגנון שקל כמה מהם שנית:

1. "כשבאתה לארץ היא ואמה ואחותה הקטנה [...] הלכה והשכירה עצמה למבשלת" (שירה, תש"ט,<sup>23</sup> עמ' 216).<sup>24</sup> שורש בו"א שייך גם לגזרת ל"א שבה רגילה בלשון חז"ל הצורה בתי"ו כגזרת ל"י. ובכל זאת העיר ילון: "הנוסח' הירושלמיים הטובים גורסים 'באת'.<sup>25</sup> 'באתה' אין בידי לאסור, אבל 'תיקון' הוא, וודאי שלא מדעת".<sup>26</sup> הנוסח שונה: "כשעלתה לארץ ישראל"<sup>27</sup> (שירה,<sup>28</sup> עמ' 17).
2. "מעולם לא לנתה עמי תרעומת עליו בלילה" (תכריך של סיפורים,<sup>29</sup> עמ' 83). העיר ילון: "סמוך לסוף סיפור ראשון: לנתה. כנראה, פליטת קולמוס וצ"ל: לנה. ושמה כוונה מיוחדת לך?". הנוסח לא תוקן (תכריך של סיפורים,<sup>30</sup> עמ' 113).

19. המהדורות ומראי המקומות על פי תקליטור השו"ת שבהוצאת אוניברסיטת בר-אילן, מהדורה +12.
20. ספר רפואות העם, זאלקווא תקנ"ד, עמ' 80.
21. שנאת עולם לעם עולם, ורשה תרמ"ב, עמ' 31.
22. יצחק ווארשאוסקי, לתחית שפת עבר ולהתפתחותה, על מוסדות כה"ק ולשון חז"ל, חוברת ראשונה, אודסה תרנ"ג.
23. "שירה", לוח הארץ, תש"ט, עמ' 209–239.
24. הערה מעניינת לתפוצת באה ובאתה בסיפורי עגנון מביא מירקין במאמרו (הערה 16 לעיל), הערה 13.
25. ראה מ' בר-אשר, "הנסתרת בעבר בפועלי ל"י-ל"א", מחקרי תלמוד ב (תשנ"ג), עמ' 44, 58–59.
26. ראה שם, עמ' 82.
27. החילופין ארץ < ארץ ישראל סיבתם הריחוק ההיסטורי: בגרסה המאוחרת מובלטת בדרך זו התקופה של טרם קום המדינה.
28. ירושלים תשל"א.
29. "תכריך של סיפורים", מאזנים טז, חוברת ב (טבת תשכ"ג), עמ' 83–89.
30. ירושלים תשמ"ה, עמ' 113–120. גם במהדורת תשס"א מתועד אותו נוסח (עמ' 149).

3. "כי קצה קצתה נפש ר' מנשה חיים בחיי נדודים" (והיה העקוב למישור, תרע"ב, עמ' 23). לא נמצאה הערה כתובה של ילון לצורות אלו,<sup>31</sup> אבל הנוסח תוקן: "קוץ קצה" (מאז ומעתה, תרצ"א, עמ' קטז).<sup>32</sup>
4. "הכוכבים הככיבו את הגלים הגלומים והלבנה צפתה"<sup>33</sup> ביניהם ונעלמה" (פנים אחרות, נוסח ראשון, עמ' 3, טור 2).<sup>34</sup> תוקן: "כוכבי שמים הככיבו את הגלים הגלומים והלבנה צפה על פני המים" (אלו ואלו, תש"ב, עמ' רעח).<sup>35</sup>
- מחמשת המקרים המובאים כאן (כולל טפתה) שינה עגנון שלושה. בשני מקרים החליף את הצורה החריגה בצורה הסטנדרטית (דוגמאות 3, 4), ובמקום אחד (דוגמה 1) לא תיקן את הצורה אלא ויתר עליה. במקום הפתרון המורפולוגי המוצע באת, או לחלופין הצורה הסטנדרטית באה, נקט פתרון לקסיקלי:<sup>36</sup> עלתה.
- הדוגמאות מועטות מכדי להסיק מסקנות נחרצות, אבל אפשר ללמוד מהן מעט על השיקולים המשתמעים מחילופי הנוסח, ועל הפשרה שבסופם בין ממצאי המחקר לבין חירות הסופר, שני גורמים חשובים בכתיבתו של עגנון. הצורה החותמת בתי"ו שממליץ עליה ילון בשני מקרים אכן מצויה בספרות חז"ל ובפיוט, כפי שמגלה המחקר (במקרה השלישי המליץ ילון על הצורה הסטנדרטית לנה, מן הסתם משום
31. גם שלום שטרייט כותב במאמרו על עגנון ועל "והיה העקוב למישור": "קצתה נפשו של האמן העברי האמיתי בשבלונה" ("מלים אחדות על ש"י עגנון", רביבים ג-ד [תרע"ג], עמ' 43).
32. המכתב הראשון של ילון לעגנון מן המכתבים השמורים בארכיון עגנון נושא את התאריך א' בכסלו תר"ץ.
33. הצורה צפתה מתועדת במדרש "שני כתובים המכחישים זה את זה": "ועלתה וצפתה התיבה" J. Mann, "Some Midrashic Geniza Fragments", *Hebrew Union College Annual* [1939], 14, עמ' 347).
34. ואפשר שעגנון משחק בכפל המשמעים של הצורה צפתה כמובאה הזאת: "פתאום יצתה הלבנה וצפתה לתוך הרחבה של הכותל כדרכה כל לילה כשהיא יוצאת להאיר לארץ" ("יום אחד", עיתון "דבר", יב באדר תרצ"ו, עמ' 3, טור 3). כשסיפח עגנון סיפור זה לרומן "תמול שלשום", קיצר בנוסח המשפט: "פתאום יצתה הלבנה להאיר לארץ" ("תמול שלשום", עמ' 351), אבל בקרבת מקום כתב: "הלבנה צפה בין ההרים ומבין כתפות ההרים נגלה הים הגדול ועמו חלק מן השפלה" (שם, עמ' 358).
35. לבנה צפה הוא ציור מוכר בספרות התקופה (האירופית בכלל והעברית בפרט). לדוגמה: "מאחורי ההרים האלה צפה ויצאה הלבנה" (א"ג גנסי, "אצל", נתיבות א, ורשה תרע"ג, עמ' 61); "מפשרת עצמה מבין קרעי העננים צפה הלבנה על פני היער והלכה" (ח' הזו, בישוב של יער, ברלין תל"אביב תר"ץ, עמ' 336). ובמקביל גם הירח צף: "ועל צמרותיהם צף הירח המלא (א"ג גנסי, "צללי החיים", ורשה תרס"ד, עמ' 80), וכן בלשון עגנון: "סוף כל סוף עלה הירח. דומם צף לו בשטף" ("פרקי דרך", האחדות ב [תרע"א], 4 [ט"ז במרחשוון], עמ' 1-7).
36. עגנון העדיף פתרונות לקסיקליים גם בכמה מקרים אחרים. כשהעיר לו ילון לכתובה של הצורה ליארע, החליף אותה עגנון בצורה לקרות (במכתב הנוכח בדוגמה 1), ובעקבות הערה לשימושה של הצורה שותתת החליף אותה עגנון בצורה נובעת (ברשימת הערות ל"אורח נטה ללון" שנוכרה למעלה).

שלא מצא נוסח לנת בשום מקום), אבל היא חסרה רציפות בכתיבה העברית המאוחרת יותר, שלא כמו הצורה החותמת בתי"ו וה"א. את זו אולי כתב עגנון תחילה לפי תומו כמסירתה ("מצא באחד הספרים", "מצא באיזה ספר", כלשון ילון), אבל אחר כך גילה שאין היא דקדוקית לגמרי. עוד שיקול העשוי לבוא בכלל שיקולים הוא הכתיב הדר־משמעי של הצורה החותמת בתי"ו, המתפרש גם כצורת נוכח – והוא המשמע השכיח. בשלושה מן המקרים ויתר אפוא עגנון על הצורה החריגה לטובת כִּרְוּת סטנדרטיות. שני המקרים שנשארו בעינם נדלו מיצירות מאוחרות (ראשית שנות השישים של המאה העשרים) ועגנון לא העביר עליהם קולמוס חדש.

### נספח

א. שאלת צורך הנסותרת בעבר צצה אצל עגנון גם בגזרת ל"י ועירובה עם גזרת ל"א על דרך השלמים, כגון "הרבה קלאה אותן האש" (עיר ומלואה, עמ' 577);<sup>37</sup> "אתמול גבאה את חובה" (עד הנה, עמ' 91); "נוזכרה בשאר כלים שיפים לזורה ותלאה אותם בזרועותיו של אברהם" (שירה, עמ' 277), וגם בצורת הנסתרים: "והלך החייב והלשין על הרב ובית דינו שכפאו עליו את הדין" (עיר ומלואה, עמ' 647). גם כאן הלכו עגנון וילון איש לשיטתו. במכתב מיום י"ג בטבת תש"י כתב ילון לעגנון: "קראתי את ספוריך ב'הארץ'<sup>38</sup> ותמיהני על צורת 'אפאה', ב"פ [ב' פעמים]. בסיפור ד'. בודאי מצאת כך באחד הספרים. אעפ"כ אין לכתוב כך ומצווה לתקן". עגנון לא תיקן וילון חזר והעיר אגב קריאה בפרסומו השני של הסיפור "אל תבקש לעצמך יותר ממה שנותנים לך" בכרך "האש והעצים". וכך כתב במכתב מיום א' בתמוז תשכ"ב: "עמ' קיח: 'אפאה', אפשר שמצאת באיזה ספר צורה משובשת זו, ואין ספק, שצ"ל 'אפתה"'. הנוסח "כשאפאה חלות לשכת אפאה פתין קטנים" לא תוקן גם בפעם הזאת.

פועלי גזרת ל"י נוהגים כפועלי גזרת ל"א בצורות שיש בהן כינוי מושא חבור דוגמת עֶשְׂאָה, בְּנָאָה, קְנָאָה. בספרות השו"ת אף נמצאת הצורה לאפאה<sup>39</sup> בצד הצורה לאפותה. עירוב (או התמוזגות, בלשונו של ילון) של גזרות ל"א-ל"י ראשית התפתחותו במקרא (רפאנו אבל נרפתה), אך בספרות חז"ל הוא חזיון קבוע (קורין, מצינו, בנאו), כפי שכתב ילון במבוא לניקוד המשנה (עמ' 30).<sup>40</sup>

37. השווה ייבין (הערה 11 לעיל), עמ' 199.

38. "סיפורים", עיתון "הארץ", י' בטבת תש"י, והם: (א) זכות אבות; (ב) הגאון בעל תורת יקותיאל בקטנותו; (ג) היד הגדולה; (ד) אל תבקש לעצמך יותר ממה שנותנים לך; (ה) למען שמו; (ו) בינו לבין קונו; (ז) זה בזה; (ח) הנהגת העולם. שיש מהם – א, ב (כשם "הגאון ר' רפאל הכהן בקטנותו"), ד, ז, ח – כונסו ב"האש והעצים".

39. שו"ת אגרות משה לר' משה פיינשטיין, אורח חיים ד, צח.

40. ראה גם ג' הנמן, תורת הצורות של לשון המשנה, תל־אביב תש"ס, עמ' 353, 391–434.

בסוף הפרק הראשון של סיפורו המוקדם "והיה העקוב למישור" (יפו תרע"ב) כתב עגנון: "אפתה קריינדיל טשארני [...] ורוצה אני לאפות בשבילו [...] אפתי, קריינדילי עטרתי, אפתי עד מאה ועשרים שנה [...] ונזכה במהרה שיהיו אופים בביתך לברית מילה של בנך" (עמ' 22). אפתי – צורת ציווי נקבה, כאילו התיי"ו שורשית. ב"לוח הטעיות" שבסוף הספר תיקן עגנון אפי במקום אפתי, אבל הטיל שינויים גם בצורת העבר הפשוטה אפתה. זו הומרה תחילה (במהדורת ברלין של כל סיפוריו) בצורת העבר המורכבת היתה אופה (מאז ומעתה, תרצ"א, עמ' קב), וסופה שפינתה את מקומה (במהדורת ארץ ישראל) לצורה השנויה במחלוקת אפאה (אלו ואלו, תשי"ג, עמ' פב).<sup>41</sup>

ב. הדור-משמעות של ההגה תי"ו גרם לכלבול בין גזרת ל"י לגזרת השלמים. בשל צורת המקור והנסתרת הדור-משמעיות לחרות<sup>42</sup> וחרתה, כתב עגנון: "חריתי את שמה", "חריתי בעץ" (לילות,<sup>43</sup> פעמיים בעמ' 16, ופעם אחת בעמ' 26), כאילו שורשה של צורת הפועל חר"י ולא חר"ת. אחר כך עמד עגנון על הדבר ותיקן בשלושה אופנים: תחת ההיקרות הראשונה כתב ואחרות, תחת ההיקרות השנייה כתב חרתי, ותחת השלישית כתב "שם סלסיבילה חרות עליה".<sup>44</sup>

41. ראה דבריו של יעקב כהן שראה בעירוב הגזרות "ערכוב לשון וטשטושה", וקרא להבחין בין ריפוא וריפוי, לקרוא ולקריות וכיצא בהם (י' כהן, "על לשון אחרון", לשוננו כא [תשי"ז], עמ' 236–237).

42. השווה ש' בהט ומ' מישור, מילון ההווה, ירושלים 1995, הערות לערכים "כורה" ו"כורת".

43. בינתים, יפו-ירושלים תרע"ג.

44. ראה גם י' ייבין (הערה 11 לעיל), עמ' 165.